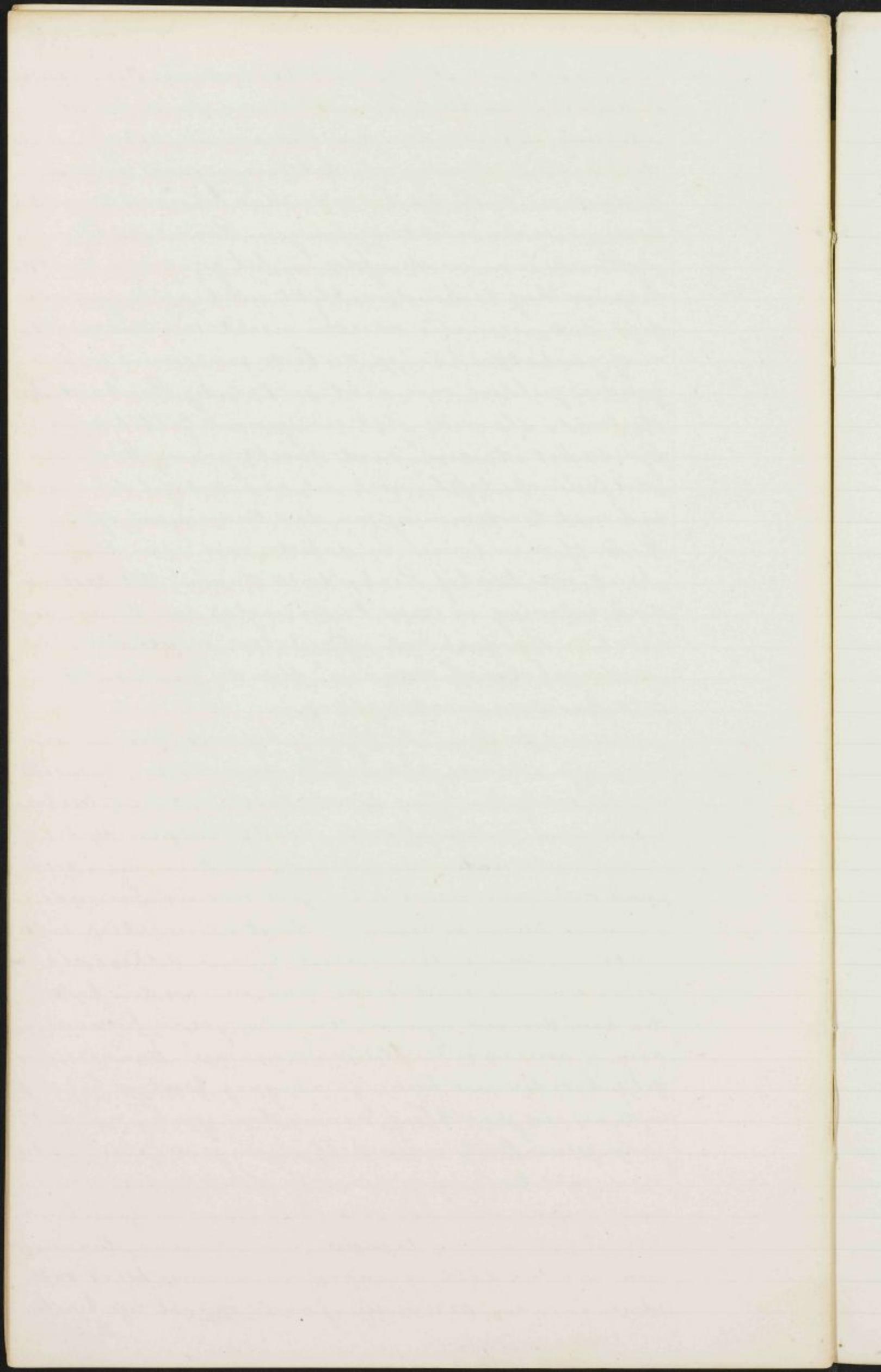

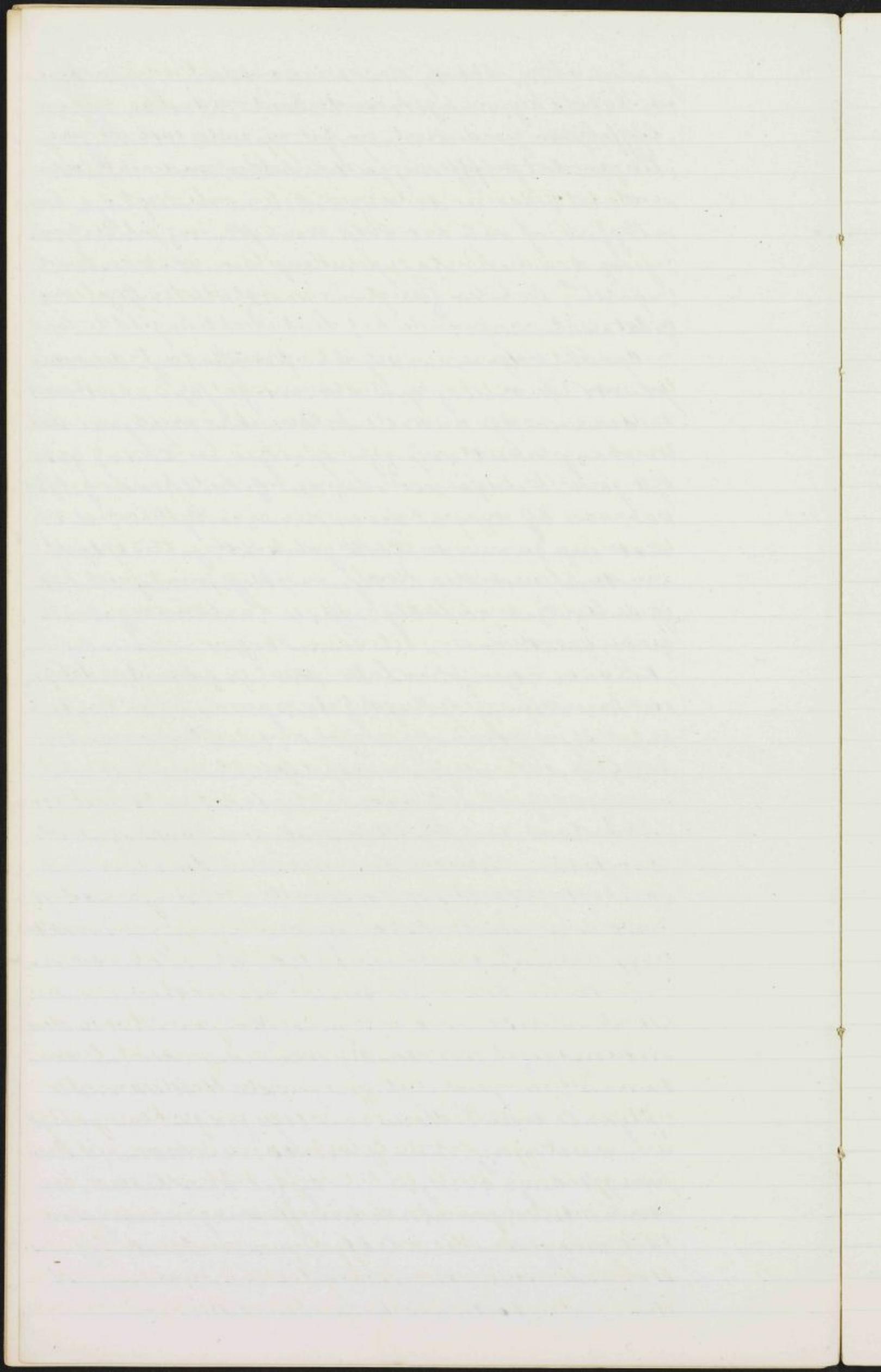
rang af, maar stellig in 1560, bestuurd door eenen
 Ouderman en twee Raadsheeren. De man die
 „Koning” schoot, koos den Ouderman, uit zijn naam,
 „te bloed”; de Koning van het vorige jaar werd dan
 Raadsheer, en de beide oude Raadsheeren kozen den
 anderen, maar mochten zelve geen Raadsheer blijven.
 Dat men er naar streefde om het gezag van den Ou-
 derman hoog te houden, blijkt uit bepalingen als
 deze, dat niemand schieten mocht voor dat de Ko-
 ning geschoten had, op de boete van eenen goeden
 gouden gulden van acht en twintig Brabantsche
 stuivers, als mede, dat een gerroom Gildebroeder,
 tijdens het „teeren”, niet mocht gaan zitten „aan
 „des Conincs tafel”, noch ook aan de tafel daarnaast,
 dan met toestemming van den Ouderman, of den
 Raad, of men reisiel in de boete van „een tonne
 „biers, van twaalf Brabantsche sturen”. Het Bestuur
 deed rekening en verantwoording op den derden dag
 nadat de Papegaai was afgeschoten, en veel voor „vier
 „goede arbitraal mannen”, door de gezamenlijke
 Gildebroeders daartoe gekozen.

De oudste zoon, als hij mondig was, werd na den
 dood zijns vaders in het Gild opgenomen; hij mocht
 eischen en halen zijns vaders korel, en werd Gildebroe-
 der in zijns vaders plaats, „sonder enighe exceptie of
 „enige restitutie van penningen”. Wien men over i-
 gens aannam, moest zijn „goet van naam ende
 „faam, Buerkinderen in Soest woonachtich ende
 „geboren”. Daarenboren moest hij aan de Kerk alhier
 geren, een half pond goede was, en aan den bode,
 die hem den eed afnam, een paar goede handschoe-
 nen, of anderhalve stuivers daarvoor. Wanneer een
 Gildebroeder een huwelijk aanging buiten het dorp,
 en daar een jaar bleef wonen, dan zou hij na dat
 jaar geene korel meer hebben, en geen Gildebroeder
 meer zijn, tenzij hij op nieuw in Soest kwam wonen,
 en op nieuw werd aangenomen. Was men Gildebroeder,
 doch ongehuwd, en trouwde men daarna, dan moest
 men aan het Gild schenken „een emmer biers van
 „drie vanen”. Wie in een of ander opzicht deze bepalingen

gen overtrad, „ het sy van wacht boeten, geen bogen
 „ te hebben, geen korels te bewaren, niet te offeren,
 „ off schieten na den papegaay eer den Coningh ge,
 „ schoten heeft, off eenige breucken, „ dien moesten
 de Vuderman en de Raadsheeren onmiddelyk boete
 opleggen, of van het Gild vervallen verklaren, „ en
 „ geren hem een schrap in den cedulle daarvan
 „ sijnde, „ en men zou hem nooit wederom in het
 Gild aannemen.

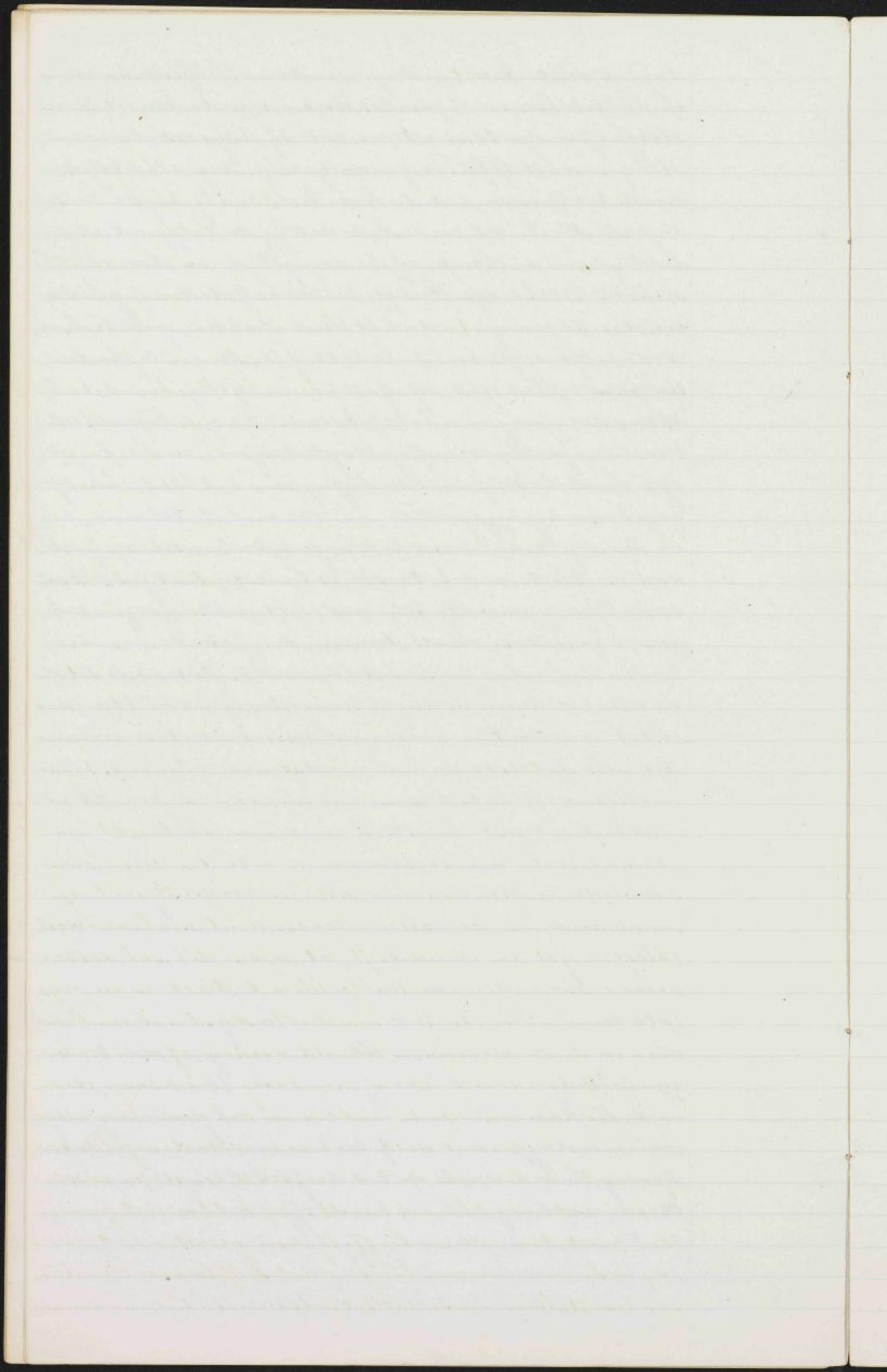
Op Pinkstermaandag had het Koning-schieten
 plaats. De Koning van het vorige jaar schoot eerst
 en daarna de anderen. Wie den papegaai van
 de stang schoot werd zijn opvolger, en Koning voor
 dat jaar. Zoodra dit een der Gildbroeders gelukt
 was, werd hij door al de anderen „ eerlycken, „ d. i.
 met eere, naar de Kerk gebracht, gaande twee
 aantwee, met hunne bogen en busjen, en dan moesten
 zij in de Kerk plechtig „ offeren, „ naar oud gebruik,
 op verbeute van „ een tonne biers van trolaf Dra,
 „ bantsche stuer. Na de Mis moesten allen weder
 om den Koning plechtig brengen naar de herberg,
 waar men „ teeren „ zou. Dat „ teeren „ in de herberg
 duurde drie dagen achter elkander, ook al weder
 naar oud gebruik. Men moest daar met elkander
 „ ootmoedlicken, eerlicken, eten en drinken, als
 „ dat betamelick is. So wie aldaar onbequamelic
 „ ken oft rebelliezen den anderen in quaatheit
 „ mit enen ruyt slaat, off die een messe treckt
 „ als voornaemt in quaatheit, die sal verbeuren
 „ een tonne biers als boere. „ Wie echter een ander,
 uit kwaadheid, met een mes, of ander instrument,
 niets uitgezonden, bloedig verwondde, die zou ver-
 beuren „ een goeden goeden gulden, 't stuck ende
 „ prijs als boere. „ Als de maaltijd gedaen was, moest
 men den Koning, onder geruonte, „ eerlicken, (d. i. met
 „ eere), 't huys brengen, „ en hij zal daar hebben „ een
 „ tonne biers, van alulck bier, als den gemeen gilde „
 „ broeders gedroncken hebben, „ endat moesten zij met
 elkander uitdrinken zonder onderscheid van rang of
 stand, op de boete als boere vermeld is.

Dat alles hebben de vornoemde Oudermannen en Raadsheeren, „gemeenderkant ende tho samen „lieffelijken geordineert, omdat wij ende onse nacomen „lingen dat selfde mogen onderhouden eendrachtelicken, „ende tot Gods eeren ende onser sielen salicheyt.“

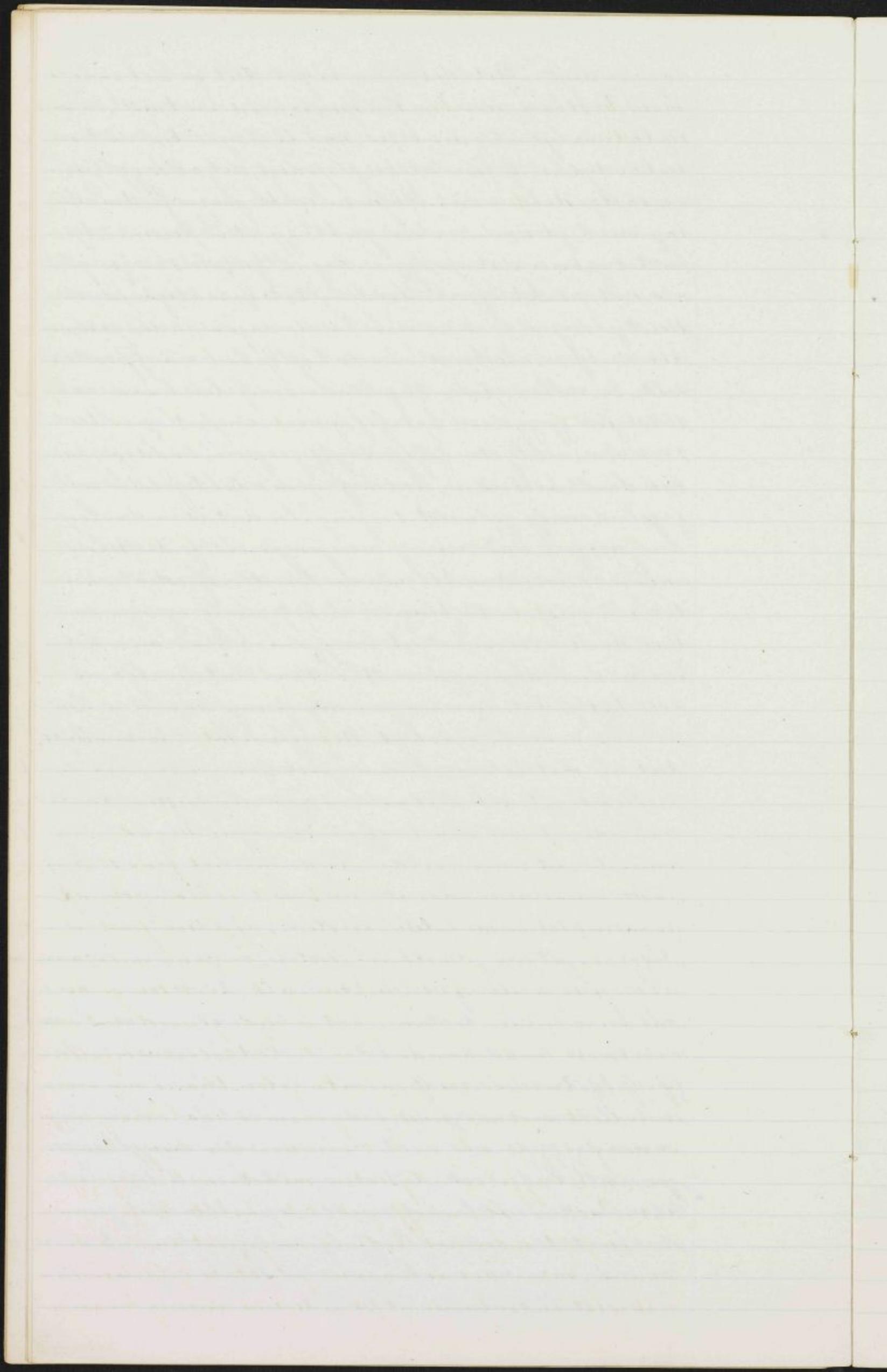
Wat Mr. A. M. C. van Asch van Wijck, in zijne Verhandeling over de Schut- of Schuttengilden in Nederland, in het 1ste deel der Berigten van het Hist. Gezelschap te Utrecht, aangaande het Sint Aechter-gild te Soest, mededeelt, is genomen uit het afschrift der Ordonnantie van 3 Juni 1560, bij Matthaeus. Wat hij, aan het eind daarvan, aangaande de betrouwbaarheid van Matthaeus zegt, komt mij wel wat hard voor, want gake-lijk verschil, tusphen de lezing van het handschrift waarvan hij inzage had, en die van Matthaeus, heb ik weinig kunnen ontdekken, behalve ten opzichte van de kleuren der Korrels, en op dit punt juist houd ik de lezing van Matthaeus, op taalkundige en logische gronden, voor beter dan de zijne.

Ruim negen jaren later, en wel op 9 December 1569, verklaren elf „goede tuychbare manen“, allen tusphen 50 tot 83 jaren oud, op verzoek van den Ouderman van het Gild, onder eede voor „het Gerecht van Soest“, het navolgende: dat het waerachtig is dat er te Soest een Gild bestaat van Schutten met den handboog, voor „langer dan menschenmemorye“ door den Heer van Gaesbeek gesticht, welke Schutten telken jare, des maandags na Pinksteren, naar den papegaai schieten, tenzij oorlog, of anders duere tijd, het mocht verhinderen. Dat, zoodra de papegaai afgeschoten was, de Gildebroeders in eenen kring moesten gaan staan, de Koning in het midden, die dan een geschikt Ouderman kiezen moest, uit zijne naaste bloedverwanten, en twee Raadslieden, van wie de vorige Koning altijd één moest zijn. Dat de Gildebroeders daaronder, met den Koning, hunne korrels op het hoofd hebbende, naar de Kerk moesten gaan, en al daar offeren naar ouder gerouwe. Wanneer de Mis was afgeloopen, moesten de Gildebroeders samen naar de herberg trekken, en aldaar met elkan-ander „teeren“ en vroolijk zijn. Ook op Heilig-Sacraments-

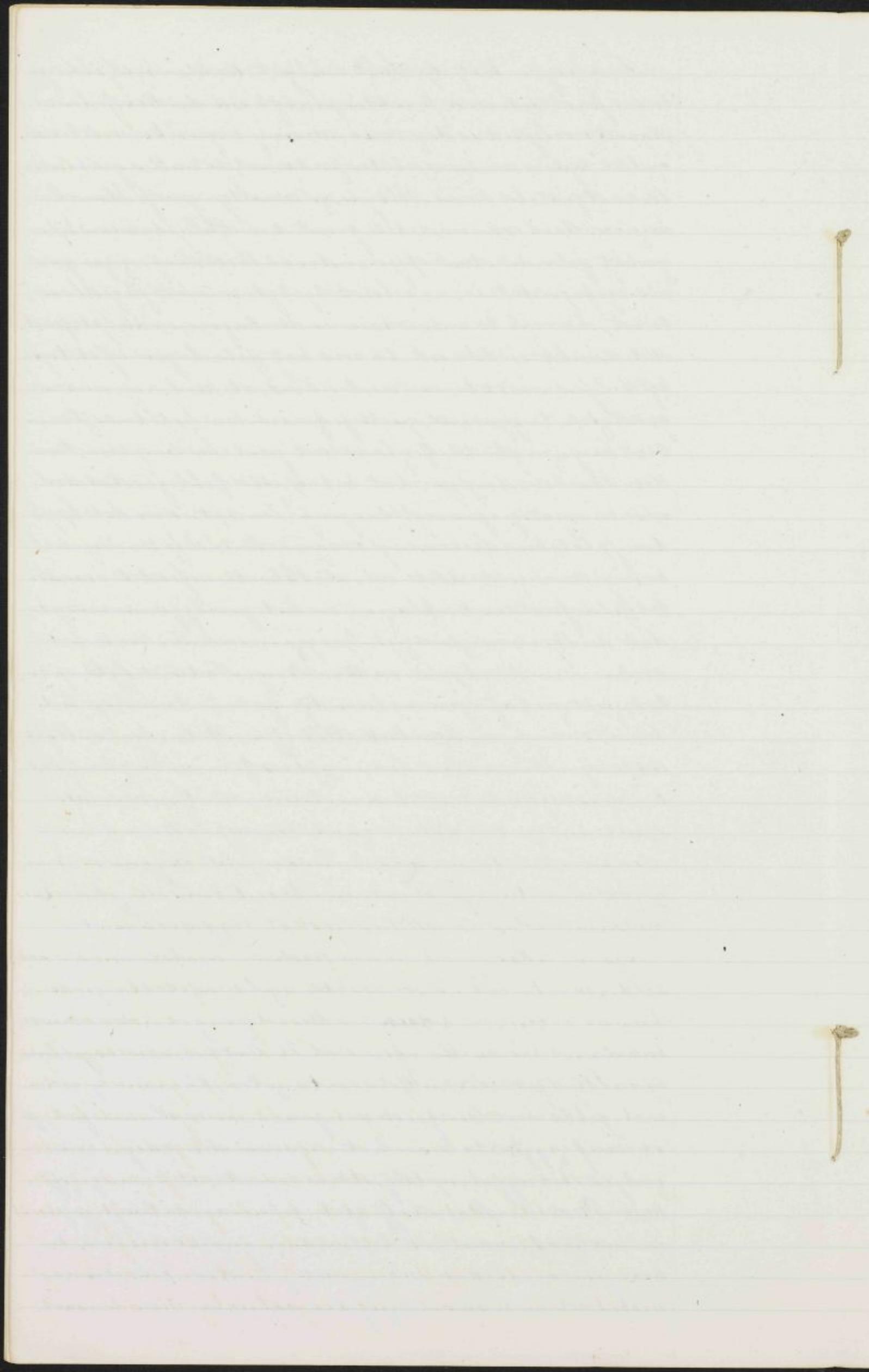

dag, en Sint Aechtendag, moesten alle Gildebroeders in de kerk komen, en de Mishooren; wie daar niet kwam, verbeurde, een tonne biers van 12 stuyvers, ten voordeele van het Gild. Dat men op deze dagen hoogtijd moest houden, en dat de Sint Aechtendag als de Pauschdag moest gerieend worden, omdat zij de Patronus van Soest was, en omdat op dezen dag altijd een observant monnik, uit Amersfoort, hier het Woord Gods kwam prediken; wie deze dagen niet naar behooren vierde, verbeurde, een tonne biers als boren. En dat alle keuren of boeten, welke er vallen op de dagen als de Gildebroeders bij elkander zijn, door het Gild worden opgeteget. Schuut van Conincklycke Majesteitsweegen, en Schepenen van Soest, hebben, in Kennisse der waarheid, hun zegel daarop gedrukt.

Men ziet dat er in die negen jaren niet veel veranderd is, iets van betekenis ten minste niet. Ik wil dus alleen opmerkzaam maken op sommige zinspreken, waarin over het "teeren", d. i. het eten en drinken in de herberg, gehandeld wordt. Het verdient de aandacht dat daarin zoo aangedrongen wordt op, "mit malcander ootmoedlick en, eerlick en, eten en drincken, als dat betamelick is"; dat wie "aldaar onbeguamelick oft rebellixen den anderen in quaetheyt mit enen ruyst slaat, off die een mesje treckt in quaetheyt, sal verbeuren een tonne biers, als boren. Maar soe wie den anderen mit een mesje steeckt, of andere estremen ten, niet uytgesondert, malcanderen bloet reyst in quaetheyt, ut supra, die sal verbeuren enen goeden gouden gulden 't stuck ende prys als boren". Alle boeten moesten terstond aan den liden man en de Raadsheren betaald worden, of men verloor zijn Gildebroeders recht, en men kreeg "een schnaps in den ceddulle daarvan synde, ende men sal denselven niet meer wederom niet aannemen in den gildsvor, genoemd". Verder ook, dat er aan het eind der oudste Ordonnantie verklaard wordt: "wy hebben dat gemeender hant tho samen lieffelycken geordineert, omdat wy ende onse nacomelingen dat selfde mogen onderhouden, eendrachtlick en, ende dat tot Gods eeren ende onser dielen

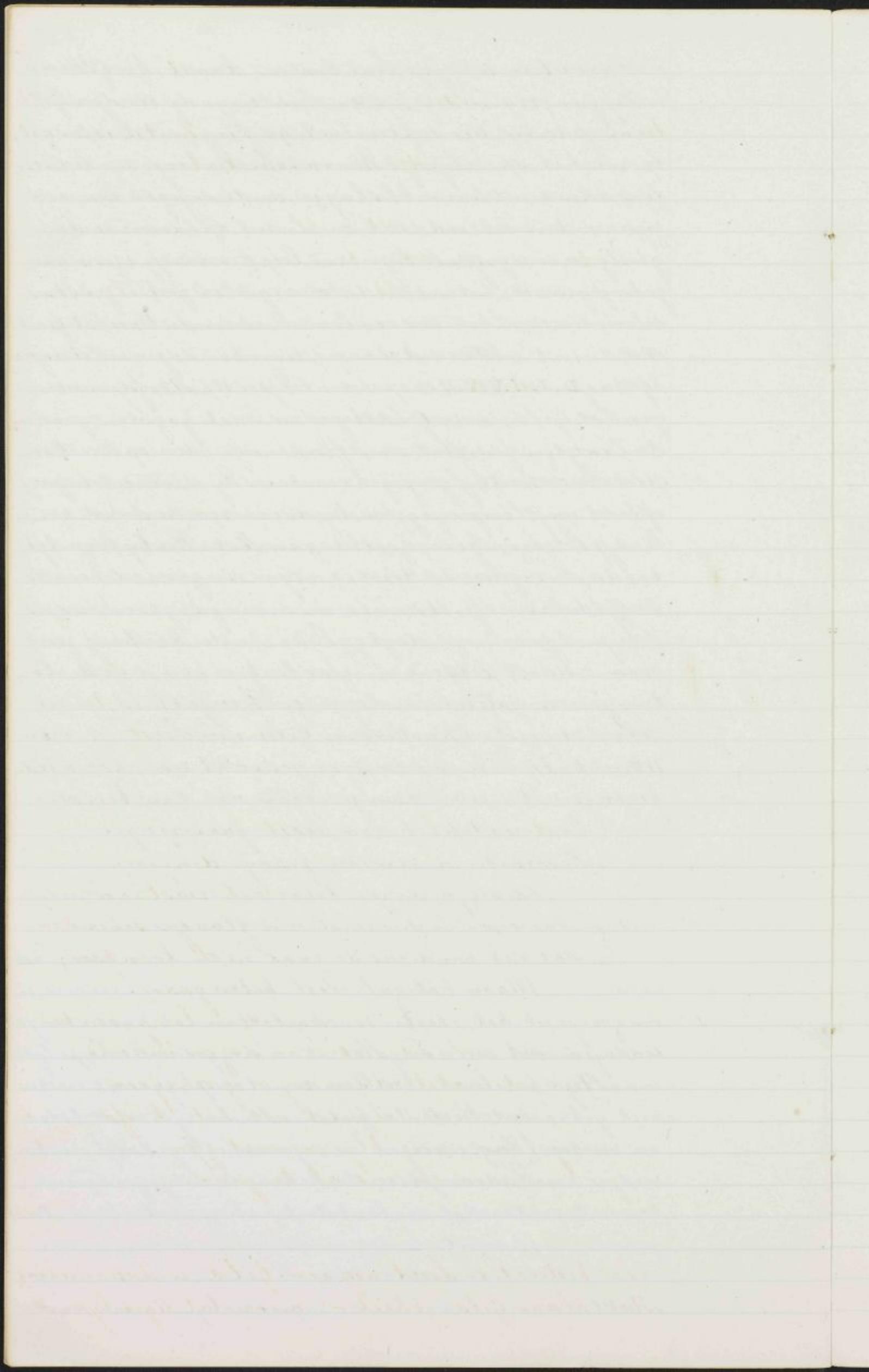

„salichheit.“ Uit dit alles blijkt dat er wel eenige
 rees bestond voor buitensporigheid en twist, en niet
 onnatuurlijk was die rees, wanneer men bedenkt voor
 welke tijden, en voor welke personen, dit alles geschreeven
 en vastgesteld werd. Altijd en overal gaven feestmalen,
 inzonderheid wanneer een groot aantal personen bijeen,
 en het gebruik van spijs en drank kosteloos en zoo goed
 als onbepaald is, aanleiding tot onmatigheid en
 twist, hoereel te meer dan in die dagen, onder personen
 uit den boerenstand, en over het geheel weinig ontwik-
 keld. En daarenboven Eemlanders, die den naam van
 twistziek te zijn, en spoedig gereed om het mes te
 trekken, met de Goylanders gemeen hadden; kan
 het dan verwonderen, dat het op die Gildfeesten wel
 eens ruwmoedig en woest toeging? En dat is in den loop
 der jaeren maar weinig veranderd. Zelfs de Hervor-
 ming vermocht niet aan de Schuttersfeesten eenen
 beteren geest in te blazen, en het gevolg en van was,
 dat de Hervormden zich langzamerhand aan het
 deelnemen daaraan onttrokken. Natuurlijk, op en-
 kele uitzonderingen na, en die gaven aan den Ker-
 keraad werk in overvloed. Uit zijne Note-boeken blijkt,
 dat hij meermalen leden zijner Gemeente, aan de
 huizen tegen het deelnemen aan die feesten waars-
 chuurde, ze uit die oorzaak voor zijne Vergadering
 daagde, en censuurde. Reeds van het jaar 1741 af,
 vindt men daaromtrent een breed relaas geboekt:
 daarin heeten de Gilde-feesten: „afgodise feesten“,
 „afgods-gilden“, „Bacchus-feesten“, en zoo al meer; maar
 hij heeft toch het Sint Aechten-gild niet ten goede
 kunnen buigen, doch het gevolg is geweest dat het
 onbetwist in de handen der R. Catholicken is gebleven.
 Of de R. Catholieke Gemeente gelre, thans nog eens
 onverdeeld met die feesten ingenomen is als vroeger, ja,
 ik durf zeggen, als in het midden der vorige eeuw,
 zou ik betwijfelen. Hij is ten minste wel eens gezegd,
 dat Pastoor Steenhoff zich vele moeite heeft gegeven,
 om het Gild onder het bestuur en opzicht der Kerk te
 brengen, maar dat is hem niet gelukt, de Gildbroeders
 hebben tot nu toe hunne zelfotundigheid najrenig bewaard.

Toen ik, in 1847, op Soest kwam, "teerde" het Gild nog telkenjare; sedert 1870 echter slechts om de vier jaren. Naar ik vermoed is deze verandering ingevoerd, vooreerst, opdat nu ook een deel der inkomsten aan de L. Coethe-
 lieke Kerk, en hare Armen, zouden ten goede komen; maar dan ook, omdat het aantal Gildebrouwers, als gevolg van de sterk toenemende bevolking, zeer was aangegroeid, en nu reeds tot ongeveer 100 is gekomen, men, van wie ook de vrouwen deelnemen aan het feest. Het duurt echter ook thans nog drie dagen. Het bogen of busjen worden, wie weet al sedert hoelang, niet meer geschoten; er wordt niets gedaan dan gegeten, gedronken, en gezongen. Het wordt ook niet meer op den Tweeden Pinksterdag gevierd, maar in de maand October, als de oogst nagenoeg binnen is; in 1903 was het op 5, 6, en 7 October; Sacramentsdag en Sint Aechten dag, hebben er, voor zover ik weet, niets meer mede te maken. De Gildebrouwers, mannen en vrouwen, gaan vroeg in den morgen, in zondags-gewaad, naar de kerk, en zonen de Mis bij. De nieuwelingen in het Gild moeten zich vooraf aanmelden bij het Bestuur, op dat dit er voor zorgen kan dat de koster, des morgens, voor ieder van hen eene kaars opsteekt in de kerk. Gildebrouwers uit den werkenden stand, die door drukte, of uit andere oorzaak, verhinderd worden aan het "teeren" deel te nemen, kunnen geld krijgen; de meer geguewen echter zijn daarvan uitgesloten: die geldelijke uitkeering bedraagt van zes tot tien gulden.

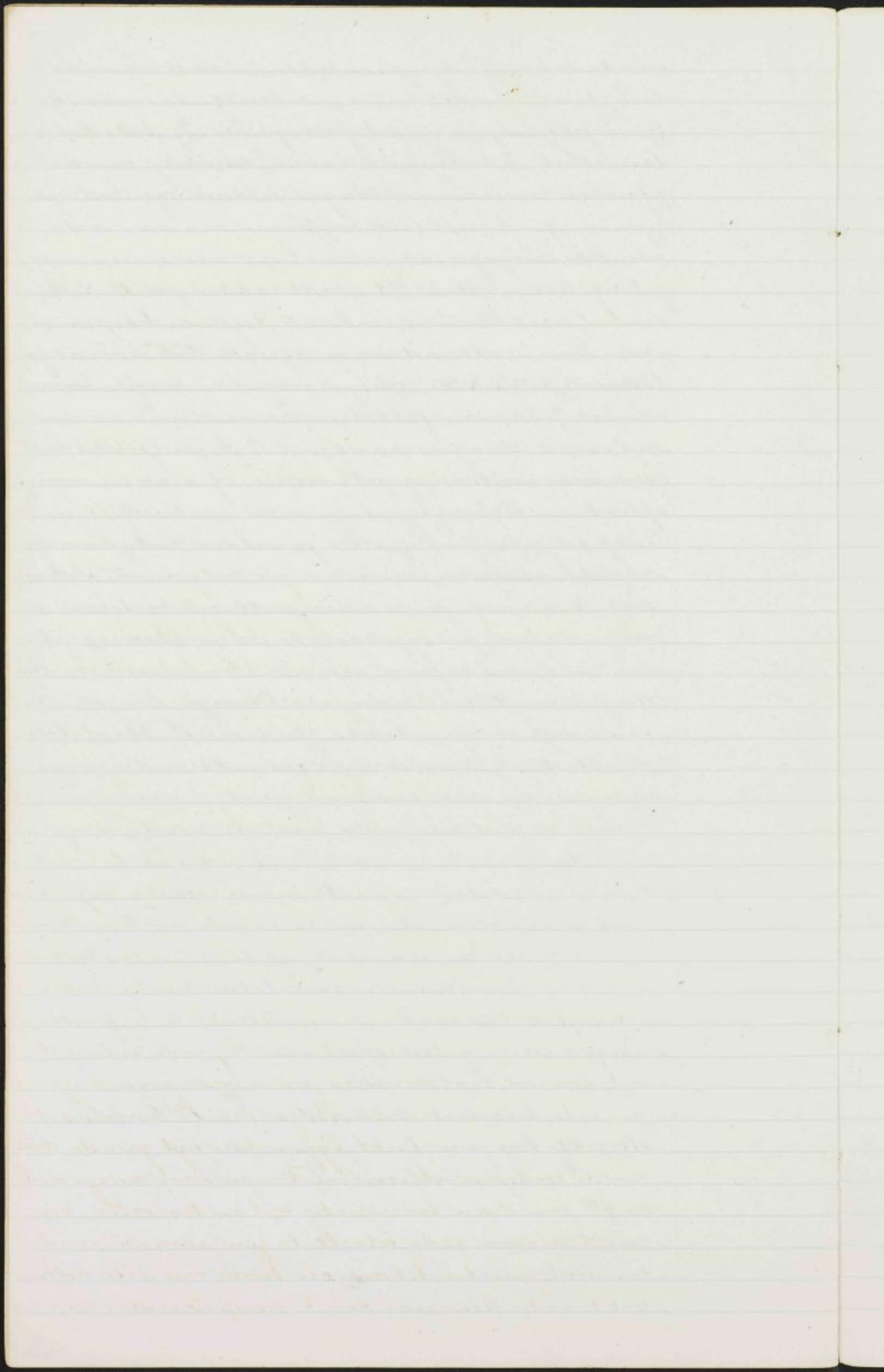
Na de Mis gaat men naar de herberg, waar het Gild zal "teeren". Daar wordt aan de Gildebrouwers, en hunne vrouwen, koffie en broodjes met kaas aangeboden; en des middags wordt er een gemeenschappelijke maaltijd gehouden, bestaande uit soep, grauwre erwtten met gebakken vleesch, en zoetemelksche rijst met boter en suiker. Voorts worden er sigaren uit gedeeld, en bonnetjes voor consumptie, sterke drank uitgezonderd. Men beweert echter dat die laatste bepaling niet altijd strikt gehandhaafd wordt. In het midden van de vorige eeuw werd vooral bier gedronken. De Pastoor en de Burge-
 meesters waren er wel eens als gasten bij, die dan, met

een paar boeren wijn dronken en kaart speelden.

Bij gunstig weder, wordt er een omgang om den Gildeboom gedaan, die echter in 1890 verplaatst is, ter wille van het spoorlijntje Baarn - Soesterberg; aanvoorders zijn dan een trommelslager, en de dragers van een zijden raandel, rood, wit, en blauw, waanover in de schuifte een grijsachtige band loopt, waarop een wapen geborduurd is, het schild in vier vakken gedeeld, in twee schein over elkander een leeuw, en in de twee andere een ?; verder staan op dien band de Romeinse letters D. I. H. V. V. H.; op hen volgen de Hoofdomannen van het Gild, en de Gildebroeders met hunne vrouwen, de laatsten dragen eene flesch wijn, die onder den Gildeboom wordt ledig gedronken. Bij dien ommeegang of laat mij liever zeggen, bij dien ronde dans, worden liedjes gezongen, zoals van „Een Baby loontje“, en dan verder: „Hier is mijn ringen, en hier is „mijn hand“, of „Hier is mijn ringen, en hier is „mijn duim“, en soortgelijke. In de herberg zong men andere liederen, zoals b.v. een uit de late jaren, getiteld: „Legen en Draugde lied, ter eere van het groote Gaasbokers-Gild van Soest“, dat te Utrecht, bij P. W. van de Weyer gedrukt was; het werd gezongen „Op eene aangename wjjs“, en begon:
 „Laat ons tot lof van Soest gaan zingen
 „Beminnaren van veel fraaije dingen,
 „En wil mijn zintoch wel verstaan;
 „Maar wil mijn eerst een glaasje schenken,
 „Dat zal immers de zaak niet krenken;
 „Maar het zal veel beter gaan.“
 en zoo gaat het voort, 10 coupletten lang, om te eindigen met een „Tot Slot“ van dezen inhoud:
 „Voor het laatst willen wij nog schrijven,
 „Dat Piet Stilhorst als het hoofd,
 „Nog lang moog blijven met zijn
 „Raden en ons al te gaar.“

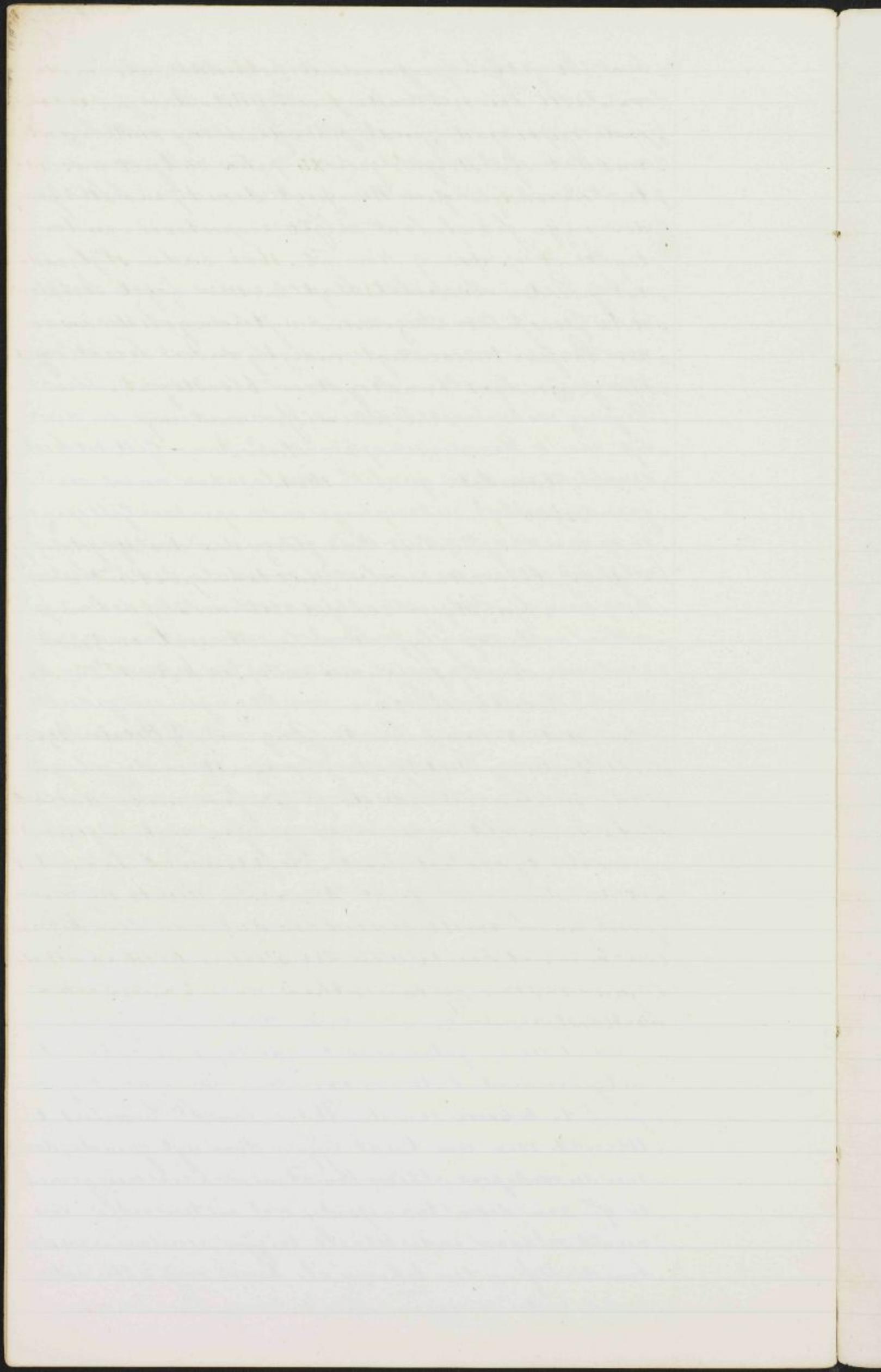
Er bestaat te Soest nog een Gild, in de wandeling „Het kleine Gild“ geheeten, maar dat eigenlijk „Het

" Sint Anna-gild " genaamd is, en dat ook nu en dan "teert", en uitdeelingen houdt. Aangaande zijner oorsprong en zijne bezittingen is mij niets bekend, dan alleen het volgende, dat ik, ter wille van de plaatsbeschrijving, en der geschiedenis van bestdijk, hier in zijn geheel laat volgen:

" Pro Principe.

" Wij Pieter Micholet Stadthouder, Evert Aelten
" ende Gerrit Cornelisz van der Heyden, Schepenen
" van Baarn circonden een iegelijk dat voor ons ge-
" komen zijn Jan Cornelisz, Haen als Deecker, Dirck
" Keyersz ende Jacob Isacken, Procurateurs in der
" tijt van 't Broederschap van 't St Anna Gilt tot best-
" denwelcke in dien qualiteit verklaenden naer voor-
" gaende publyc uitroepinge ende openbare Giltspree-
" ke op den xxxij^{on} May 1600 gehouden, mitsgaders opge-
" volghde volkomen resolutie van dato den 8^{on} Septemb.
" 1600 daer aen volgende alhier verthoont by deesen in
" rollen ende vrijen Eygendom te cederen transporte-
" ren ende over te geven aen ende ten behoere van Syn
" Hooch^t den Heere Prince van Orangie een gedeelte
" van seckeren camp lants genaemt St Anna Heu-
" vel de voorsz. Broederschap competerende gelegen
" onder den Gerechte van Soest, groot een morgen en
" de twee hondert roeden daer van als gereets Hooft
" gemelte sijne Hooch^t sich heeft gediend tot het
" maekken van een gedeelte van de Nieuwe Wegh van
" Soest nae Baarn, streckende van de achter turf,
" wegh tot Steven Staels Staegh toe, daer ten Costen
" der voorsz. Jan Cornelis Haen, ende ten Berresten
" het usterende van der voorsz. Heuvel is liggende,
" synde 't voorsz. getransporteerde Fry ende onbelast,
" uijtgesonderd 's Heeren ongeldes, ende sene stuyven
" jaer. te behoere van de Abdye van St Paulus t'
" Utrecht voor een Oudt Eijgen daer uijt gaende, daer
" van de verkopers alhier Compten in haer meergemel-
" te 9^{tt} van desen transporte wel en ten rolle ver-
" noecht voldoen ende betaelt te zijn, renunciierende
" ten dien fins ten behoere als boren van alle actie,
" recht ende toezeggens die 't voorsz. Broederschap

„ aen het getransporteerde is hebbende, als mede
 „ van alle brieven ende bescheyden daer van overom
 „ ende spreekende, ende naer dien ons onderrecht
 „ was dat sijn Hoogh^t geen ~~XI~~ penⁿ subject was, is
 „ ten oirconden der Waerheyt dese bij ons Stadhou,
 „ der ende Schepenen voort respectivel. onder
 „ teyckent op den 9 Norem^b. 1600, ouden stijl, ende
 „ tot meerder verseeckertheyt metten zegel van den
 „ Heer Drossaert hienonder uythangende in 200,
 „ den Kasfche bekrachtigt, ende bij onsen Secret^r met
 „ sijn geroonlijck handteycken bevestigt.

„ In kennisse van my
 „ F. Maes.

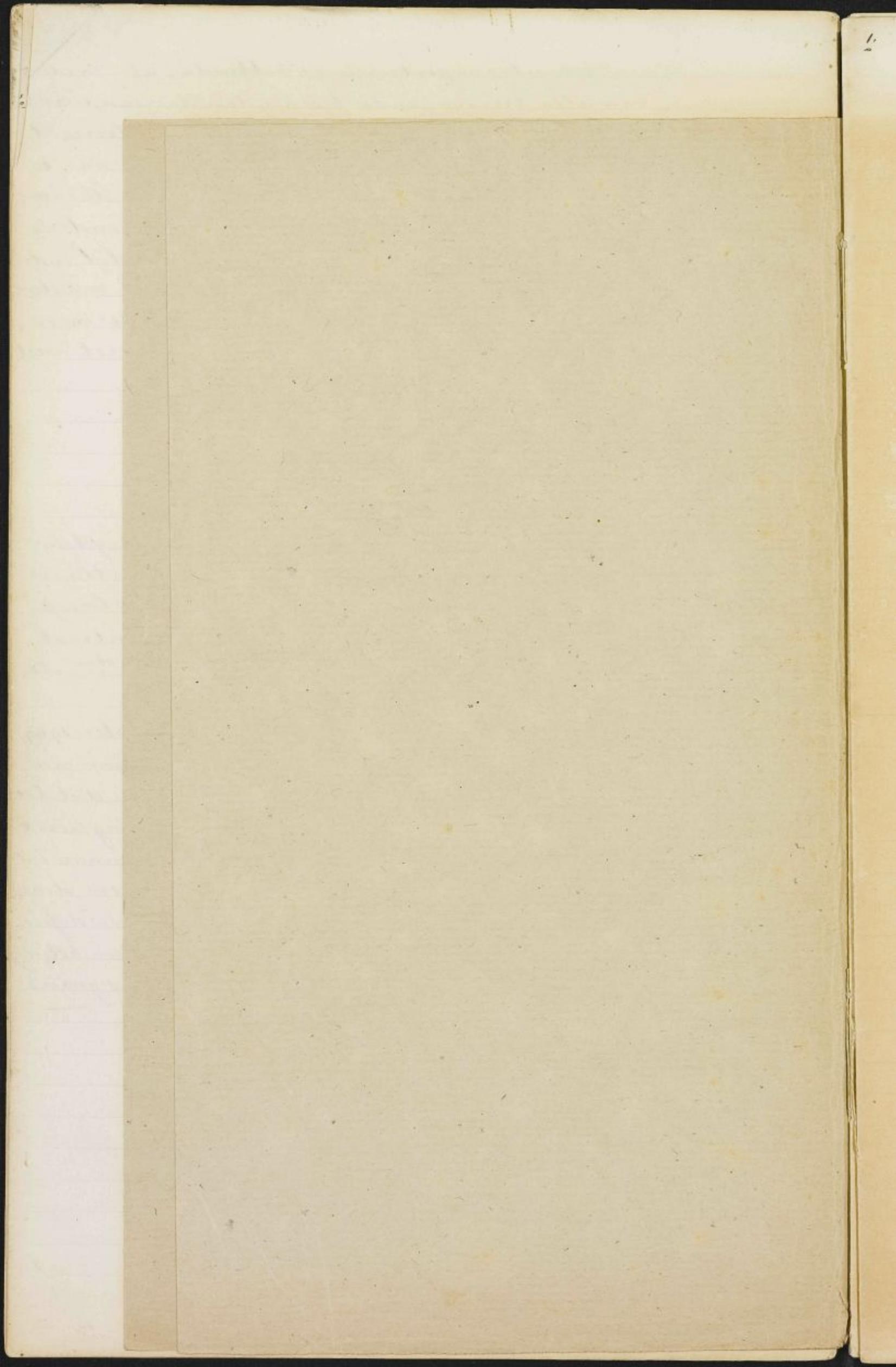
„ P. Michélet „ 1601.
 „ 1600

„ Gerrit Cornelisz. van der Heyden.
 (In dorso). „ Corn. Staen cum suis transporteert aan
 „ Sijn Hoogh. een gedeelte van secker Camp
 „ Lants gen^d St. Anne Steurel omtrent
 „ Soesdijk. (andere hand) „ in dato 1sten No^v
 „ remb. 1600.

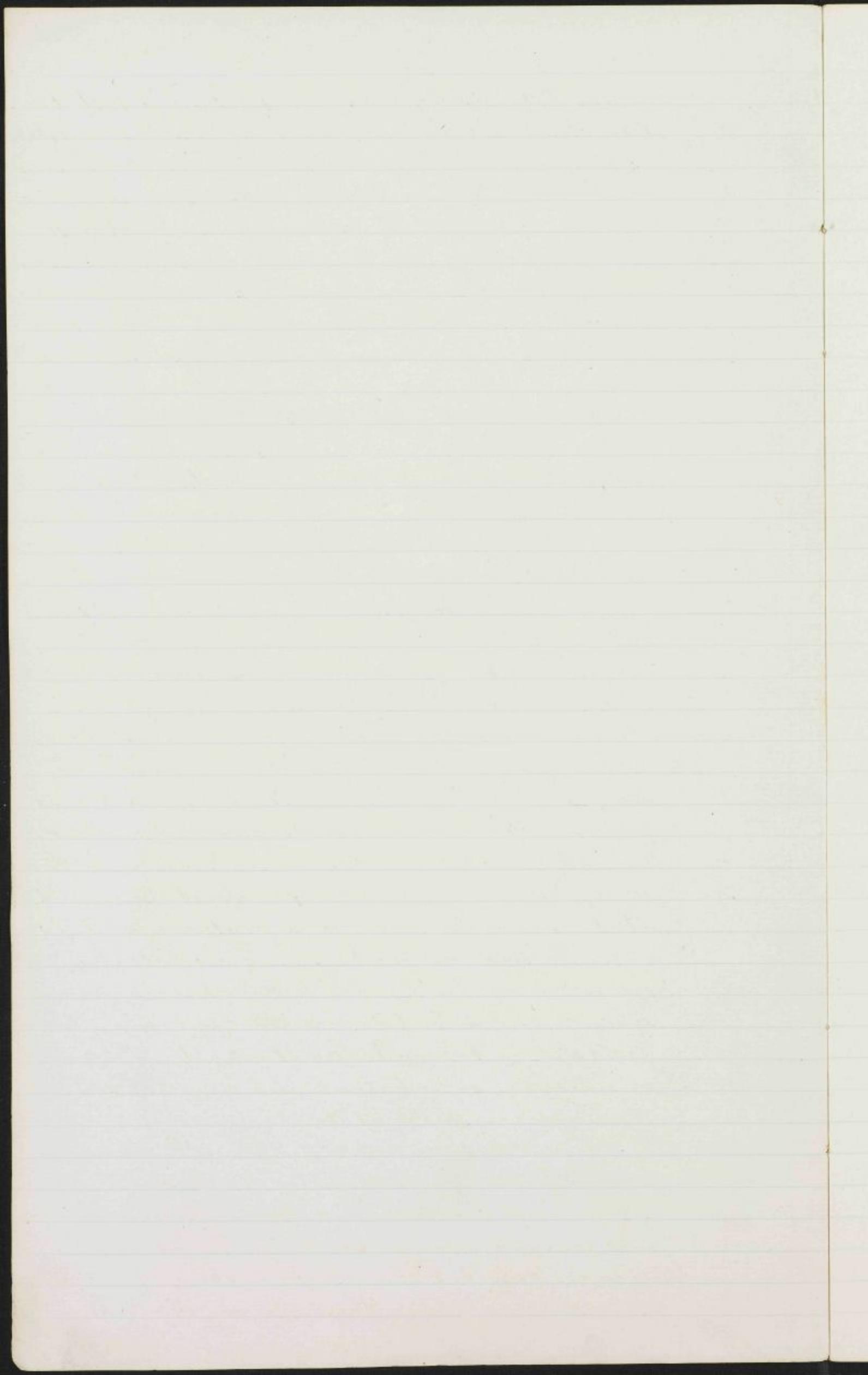
In „ Het Nieuws van den Dag “ van 9 October 1903,
 deelt Gr. (genereldt?), als uitkomst van zyne nav,
 vrag bij verschillende dorpelingen, mede, dat het
 Sint-Annagild ongerew op gelijke wijze ingericht
 is en werkt, als het Sint-Aechtengild, maar dat
 het driedaagsche feest daer van slechts om de
 zeren jaeren wordt gerield; en dat, wann een defees,
 ten van het Grootte - en het Kleine Gild in hetzelf,
 de jaar vallen, zij twee weken na elkander gerield
 worden.

H. P. SCHOONENBEEK
ARTS
Rieuwstraat 5
DEN HAAG.

Commissie van Weldadigheid.

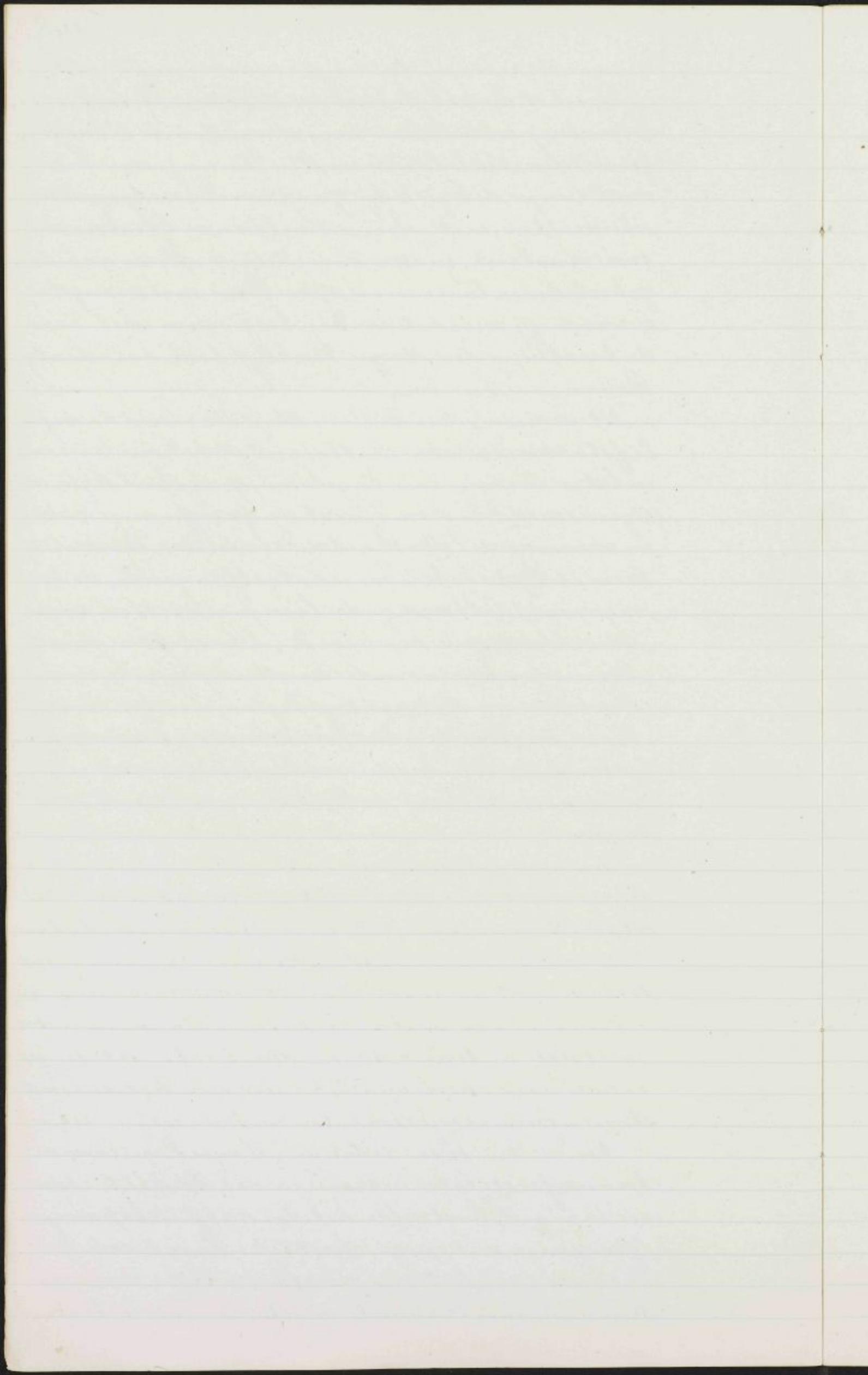
Commissie van Helderheid.

Was het humelijk, dat op 21 Februari 1816 te Petersburg voltrokken werd, tusſchen den oudſten zoon van Nederlands eerſten Koning, den Prins van Oranje, die zich bij Quatre-Bras zoude onſcheiden had, met Anna Paulowna, Grootvorſtin van Ruſland, zuſter van Keizer Alexander, voor geheel Nederland eene rijke bron van vrugde geweest, zij werd het in nog hogere mate voor de berolking der Hooge Heerlijkheid van Loest, Baarn, en Ten Eem.

Dit Domein, door Willem III, Prins van Oranje, Erſtstadhouder van de Vereenigde Nederlanden, en later Koning van Engeland, op 26 April 1674, uit eigene middelen van Jacob de Graeff aangekocht, en waar aan de Staten der Provincie Utrecht op 20 en 23 September van datzelfde jaar, „de hooge, „ rays, middelbare ende lage jurisdiction ende „ Heerlijkheden van Loest, Baarn, Ten Eem, „ Emmenes binnen ende Buytendyck alle in de „ Provincie van Utrecht gelegen, soo wyde ende „ breed deselver Heerlijkheden haer eenichsints syn „ exten derende”, hadden verbonden, en dat alzo ook door de Prinſen Willem IV en Willem V was bezeten, had de Nationale Vergadering, in Mei 1795, eenvoudig oeg tot Staats-Domein verklaard. Maar op 8 Juli 1815 werd datzelfde Loestdijk door de Staten-Generaal, als eene Nationale Schuld, aan den Held van Quatre-Bras en Waterloo, in rollen eigendom, en als patrimoniëel goed, geſchonken. Ten Koste vanden Lande werd het Jachtſlot in bevoorbaren ſtaat gebracht en gemeubileerd, en de Gedenkzuil aan het einde der Koningslaan opgericht te Lijnen eere.

Op 21 Mei 1810 deden de Hooge Eigenaars hunne feestelijke intrade in dit Vorſtelijk Domein, en daarna vertoefde het Vorſtelijk Echtſtaar jaarlyks eenige weken op Loestdijk. Vooral voor de Prinſes werd het een geliefd verblijf; twee van Hare Zoons werden daar geboren, en als Koningin

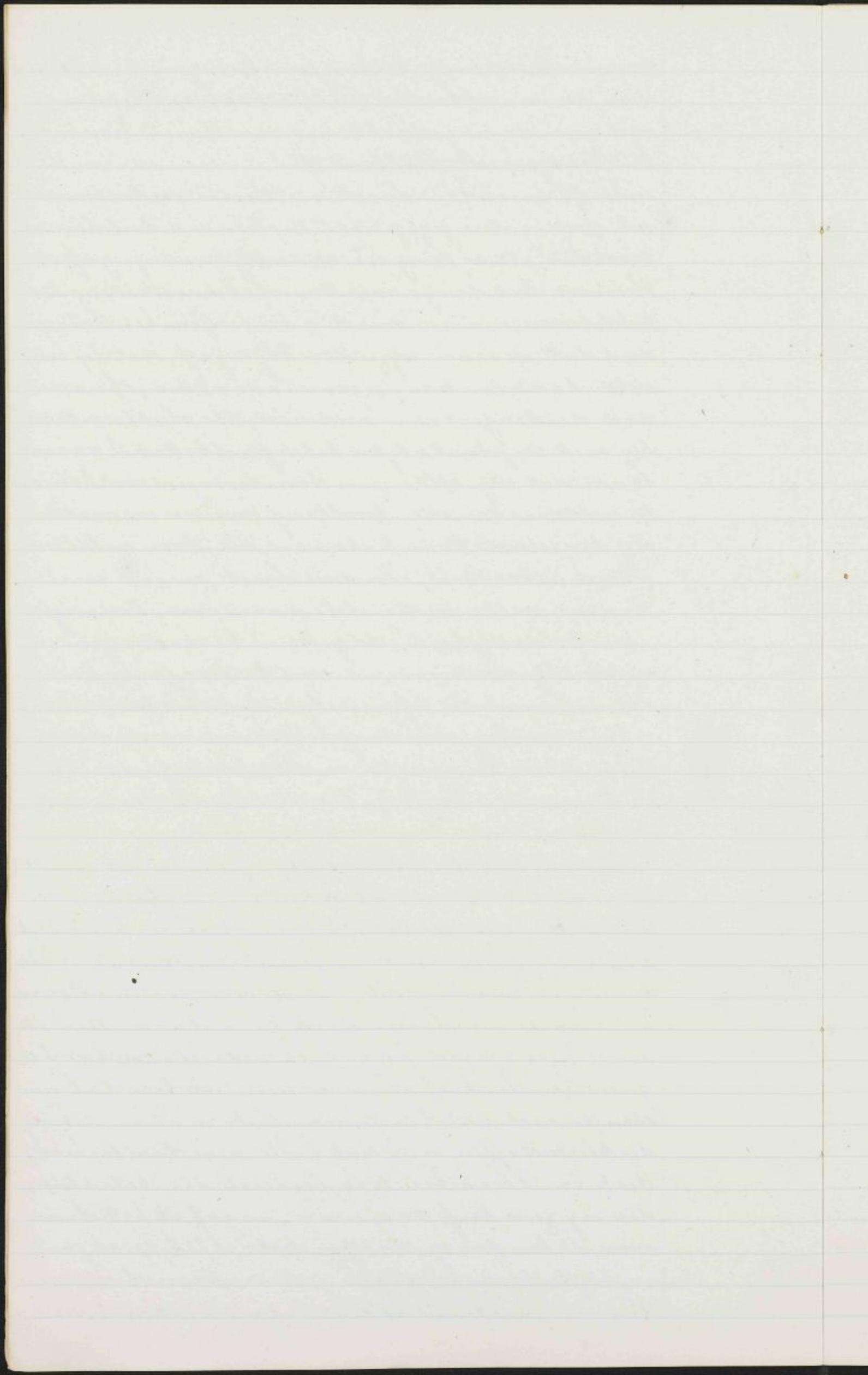

Weduwe bracht Zij telken jare den zomeren aldaar door, en maakte het Paleis tot een Museum, gewijd aan de nagedachtenis van Haaren Koninklijken Echtgenoot Willem II.

De Gemeenten Soest en Baarn onderzochten al spoedig den gezegenden invloed van den nieuwen toestand. Niet lang na dien blijden dag, gaf de Prinses het bewijs van Haare belangstelling in het lot der armen van die beide Gemeenten, en deed dat op eene wijze die blijk gaf, dat Zij niet wilde handelen naar eigene indrukken, of naar de mededeelingen van anderen, die slechts gebrekkig met de plaatselijke behoeften bekend waren, maar dat Zij milde zien door de oogen van hen, die te midden van die bevolking woonden en werkten. Zij benoemde twee lichamen, die Haare weldadigheden uitreikten, één voor Soest, en één voor Baarn, welke onder den naam van „Commissie van Weldadigheid“, de gelden besteedden, welke Zij voornemens was telken jare, aan iedere Gemeente afzonderlijk, daarvoor te schenken.

Een verslag van de geschiedenis en de werkzaamheid dier „Commissie van Weldadigheid“ in de Gemeente Soest, zal nu volgen, doch eene kleine mededeeling dient vooraf te gaan.

In den tijd toen Prins Hendrik in het bezit was van het Domein Soestdijk, dus tusschen 1 Mei 1865 en 14 Januari 1879, heb ik van Zijne Koninklijke Hoogheid de vergunning geraagd, om eene geschiedenis dier Commissie te mogen schrijven en uitgeven, wat mij onmiddellijk werd toegestaan. Toen ik dat verzoek deed was ik Secretaris, en had het gansche Archief in mijn huis. Ik begon al aan, stonds met aantekeningen te maken, die mij de bouwstoffen voor dat werk moesten leveren, doch in December 1872 legde ik die betrekking, die mij zeer lief was, neder, en gaf ik het Archief over. Ik kon dus op die wijze niet verder voortgaan, en bezit daarom thans geene andere bronnen, dan die uittreksels over de jaren 1810 tot 1829,

en enkele losse papieren van lateren tijd, waar aan ik nu, wat volgen zal, moet ontleenen.

Reeds op 16 Juni 1810 gaf de Prinses aan die beide Commissies eene Instructie, op 13 November 1819 nog met eenige Additioneële Artikelen vermeerderd, waarin als hoofddoel van hare werkzaamheden werd aangegeven, om, niet alleen door onderstand van allerlei aard, in de beide dorpen armoede te lenigen, maar nog meer, om zooveel mogelijk armoede te voorkomen. Daartoe werden dan verder eenige voorschriften gegeven, welk ik ga mededeelers naar het afschrift, dat ik, zoo als ik zeide, voor vele jaren daarvan gemaakt had, maar waarvan ik mij nu niet meer herinner, of het letterlijk, dan of het zakelijk is, doch vermoedelijk wel het laatste.

Instructie.

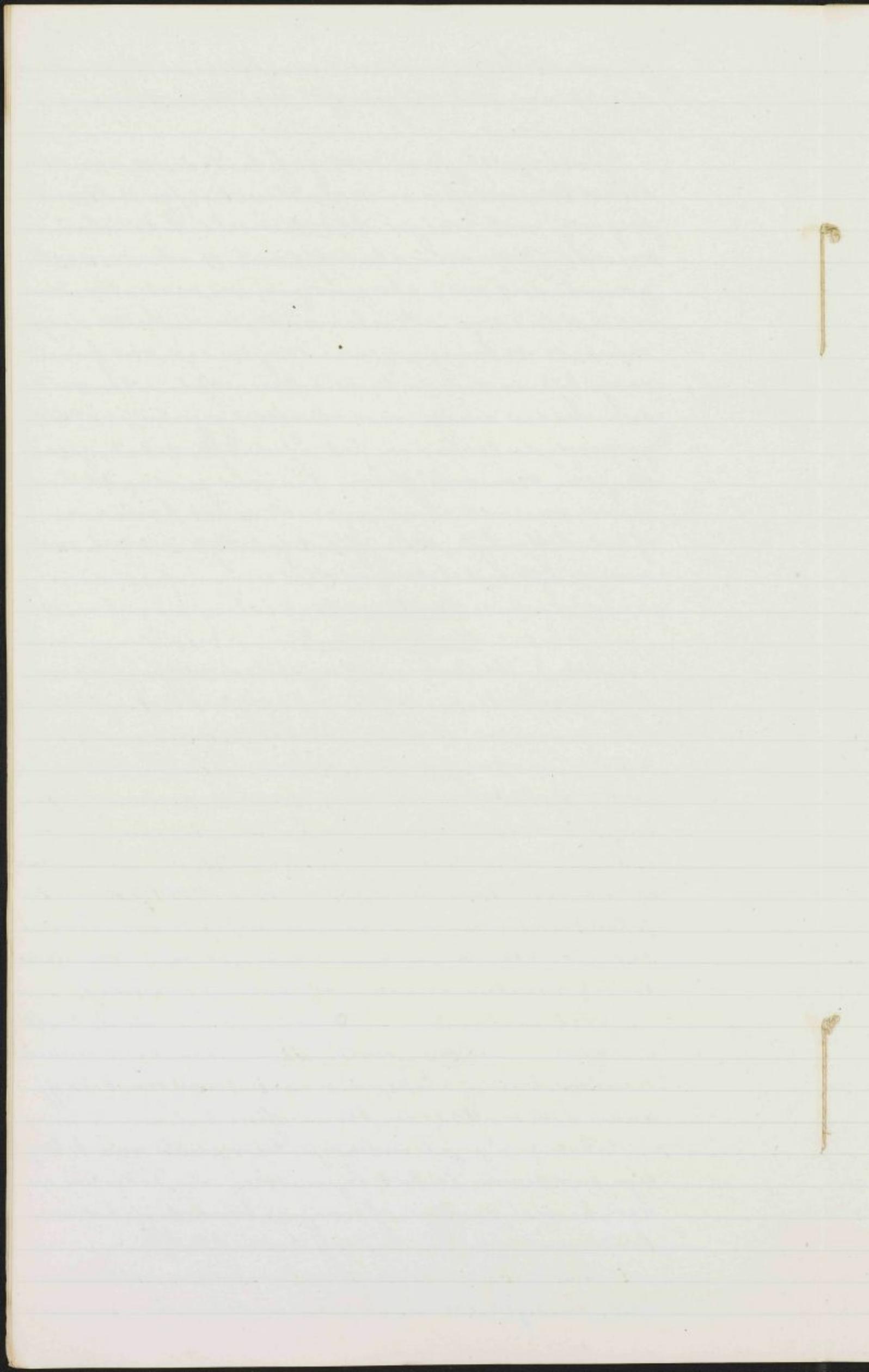
Hoofdstuk I.

Art. 1. De Commissie zal een magazijn aanleggen, van de meest noodzakelijke kledingstukken voor mannen, vrouwen, en kinderen; van wollen dekens, matrassen, steozakken, en lakens, alles zooveel mogelijk gemerkt, voor kraamvrouwen, zieken, en gekwetsten; ^{van} brandstoffen, aardappelen, meel of brood, en andere levensmiddelen, om die roovrij, of roov verminderden prijs, naar den toestand der behoeftigen, voornamelijk gedurende den winter, uit te deelen; van welken aankoop, en van welke uitdeeling, behoorlijk register zal worden gehouden.

Art. 2. Zij zal, zooveel mogelijk, aan de behoeftigen werkverschaffen, zoo als door spinnen, wolkammen, naaien, breien, klompenmaken, en ander bedrijf, naar het oordeel der Commissie.

Art. 3. Zij zal onderwijs doen geven aan behoeftige kinderen, in het lezen, schrijven, rekenen, spinnen, breien, naaien, of eenig ander bedrijf, tot den landbouw, of de huishouding betrekkelijk.

Art. 4. Zij zal zieken en kraamvrouwen kosteloos door eene geneesheer doen behandelen, hun de noodige

geneesmiddelen, kleeding, en ligging verschaffen, en zelfs, des noods, hun versterkend voedsel, en geld, verstrekken.

Art. 5. Zij zal de vaccine beroaderen, door deze kunstbeoefening door den geneeskundige des Commis- sie kosteloos te doers verrichten, en den kinderen van bedceelden in dat gereal eene gift van drie gulten uitreiken, of een geschenk ten waarde van dien.

Art. 6. Zij zal kraamrouwen met geld onder- steunen; ook huisgezinnen die door ziekte, brand, verlies van vee, in moeilijke omstandigheden zijn gekomen; en personen, die door hoogen leeftijd, of tal- rijk gezin, niet genoegzaam in hun onderhoud kunnen voorzien. Met deze uitdeeling in geld moet echter voor- zichtig worden te werk gegaan, omdat de ondervinding leert dat daarvan dikwijls misbruik wordt gemaakt.

Art. 7. Daan de, volgens het vorige artikel, te verlee- nen onderstand, dikwijls nog al belangrijk zal moeten zijn, zal ons vooraf eene voordracht dien aangaande worden aangeboden, met opgave van den aard der behoefte, de benodigde gelden, en den toestand der kas, kunnende de Commissie intusschen door gevorne bedceeling, in de eerste behoeften voorzien.

Art. 8. Mocht onverhoopt door groote duurte, felle koude, besmettelijke ziekte, brand, sterren van vee, als anderszins, het getal der beoeftigen zoozeer ver- meerdereen, dat de gevorne jaarlijesche bijdrage hier, in niet toereikend zal kunnen voorzien, dan zal de Commissie ons hieromtrent rapporteeren, ten einde hierin naar omstandigheden zooveel mogelijk te hulp te komen.

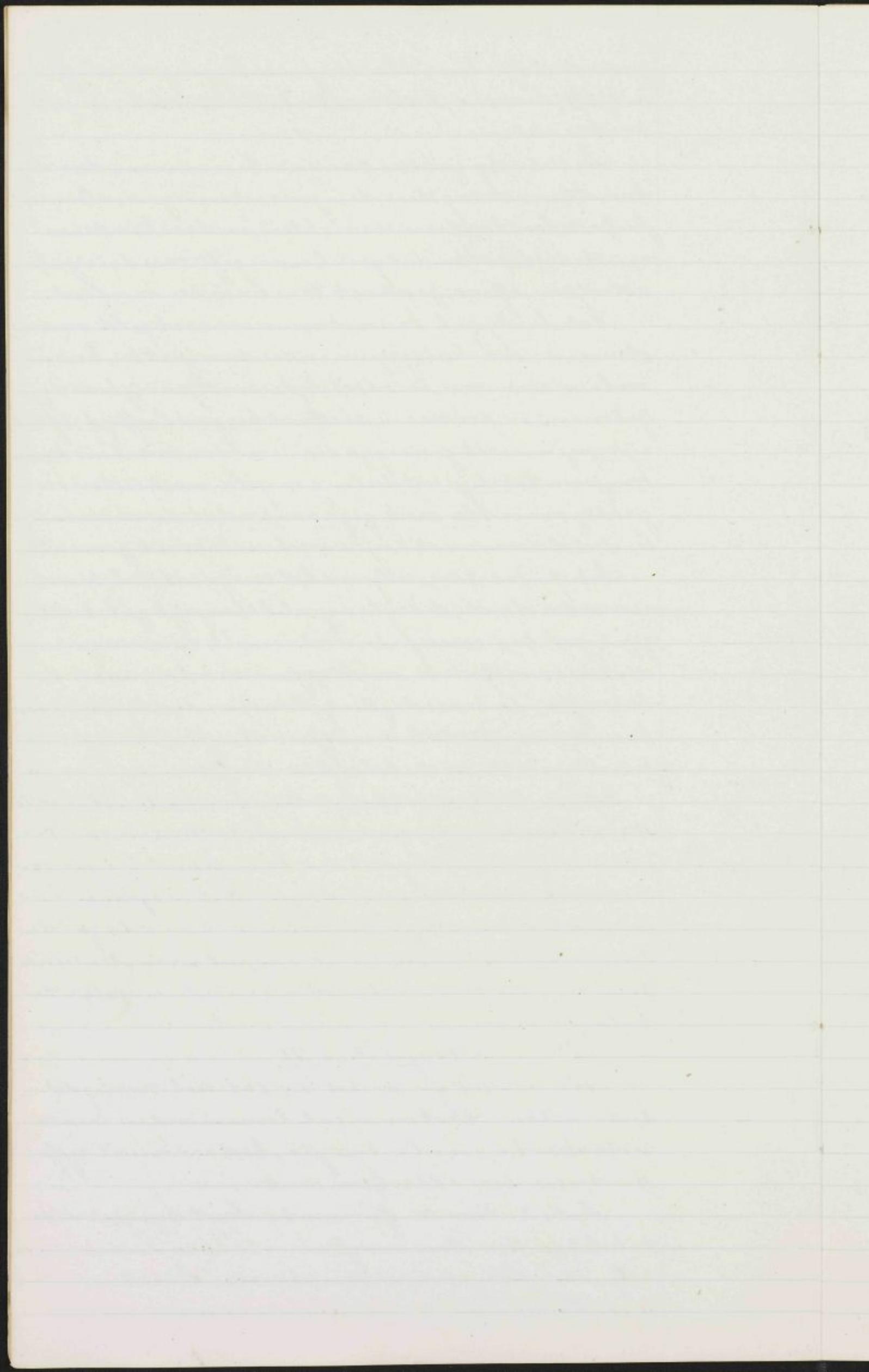
Hoofdstuk II.

Art. 1. Het fonds dat vrij tot het voorzegde einde hebben bestond, zal komen onder de admi- nistratie van eene Commissie, bestaande uit vijf personen voor elke Gemeente.

Art. 2. Voor de Gemeente Soest benoemen vrij tot leden der Commissie:

G. van Steyn van Hensbroek, Schout.

A. Feitama.

F. P. Offerman.

P. Atten doorn l'Allemand, Predikant.

M. J. van Dasthorst, Pastoor.

en voor de Gemeente Baarn:

J. Pen, Schout.

G. Aas Elias.

P. C. de Roth.

L. L. Stondius Gaukes, Predikant.

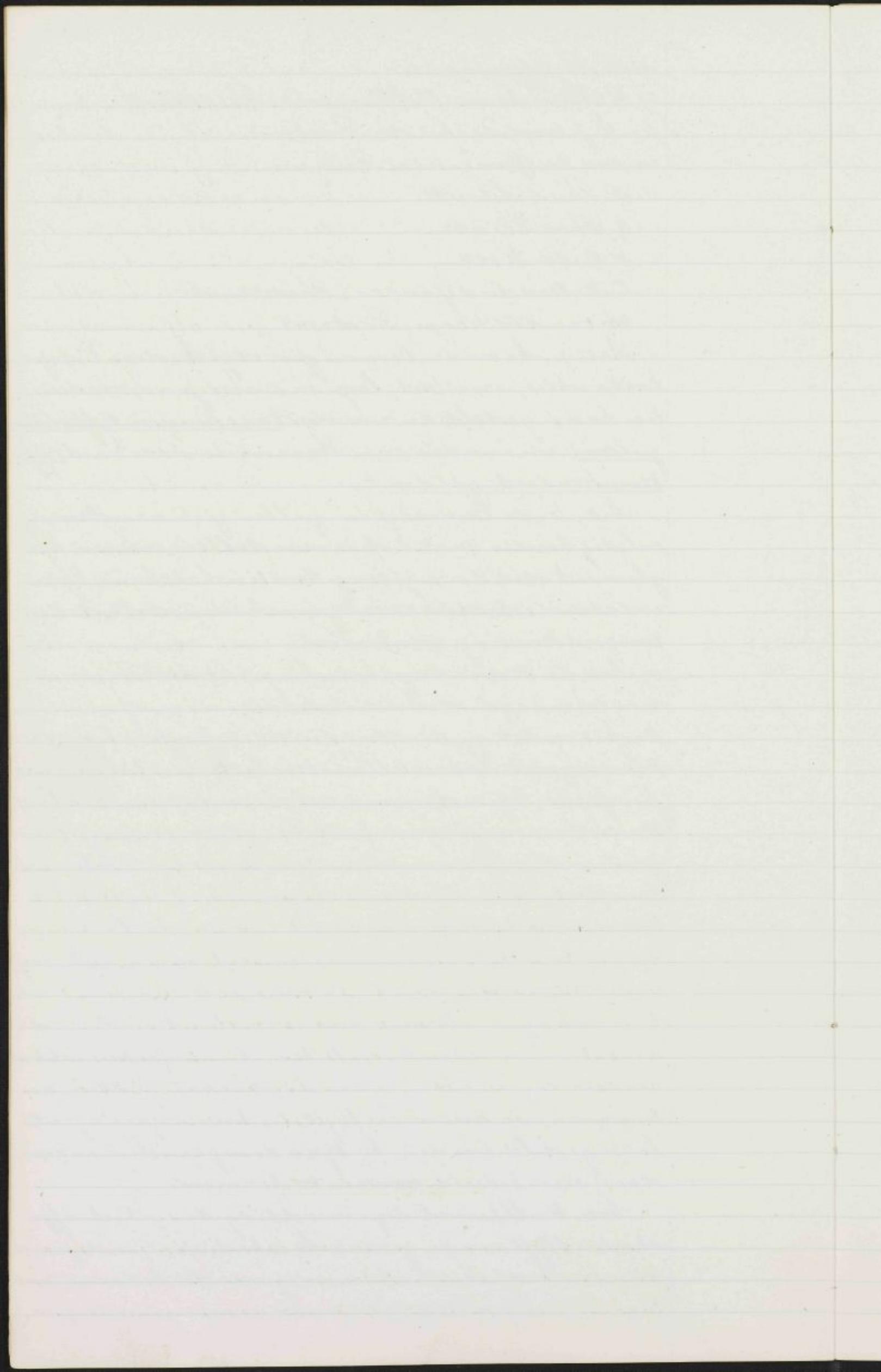
W. van der Woupe, Pastoor.

Art. 3. Aan de Commissie van Soest zal, tegen kmitantie, voor den loop van een jaan, worden ter hand gesteld de som van tree duizend vijfhonderd gulden; en aan die van Baarn, de som van vijftien honderd gulden.

Art. 4. De Commissien zullen zich aanstonds onbedig houden met het samenstellen van een Re- glement, tot de regeling hunner huishoudelijke en administratieve werkzaamheden, en dat Ons ter goedkeuring aanbieden.

Art. 5. Het is Onze bedoeling dat dit Fonds nimm, men vermenigd worde met de diaconie- of armen- kassen, en dat zij, die thans uit die kassen bedeed worden, niet komen alleen ten laste van het Commis- sie-fonds; Wij vertrouwen veel meer dat de Aar- beidshunne gerrone bedeelingen met denzelfden ijver, en dezelfde nauwkeurigheid, als tot hiertoe, zul- len voortzetten. Lijnde Ons oogmerk wel, om ook het lot van die bedeeden te verbeteren, maar toek inzon- derheid om arbeidzaamheid en vlijt onder de behoef- tige volksklasse aan te kweeken, door hun zulk werk te verschaffen, als met hunne omstandigheden en krachten overeenkomt, en te trachten dezulken uit hee- die door ongelukken, lichaamsgebreken, ziekten, groo- te gezinnen, hoogen leeftijd, in hunne pogingen te leue gesteld worden, bij tijds door gepast onder- stand, voor bedeed worden te bewaren.

Art. 6. Alhoe wel deze inrichting dus geheel affe- scheiden blijft van de gerrone Aarbesturen, en deze met hunnen onderstand als naar gerronte behooren voort te gaan; en Wij willen dat, zonder aanzien van de gods,

dienstige gezindheid, de werkelijk noodlijdenden geholpen worden, zoo wordt het nochtans der Commissie aanbevolen, zich met de verschillende Ambsteders in verband te stellen, zoodat zij in staat zij, door goede inlichtingen, den werkelijk ongelukkigsten van den lieven bedel aan te onderscheiden, en alzoo het hoofddoel Onzer instelling, armoede te weren, en welvaart en deugd te bevorderen, worden bereikt.

Art. 7. Elke Commissie zal zich, of in haar geheel, of bij deputatiën, zoo vaak mogelijk begeren in de woningen haren bedeeden, om zich van hunne goede huishouding, werkzaamheid, en het gebruik der ontrangen goederen, of levensmiddelen, te verzekeren, en te zien wat er nog in hun belang zou kunnen gedaan worden.

Art. 8. De Commissiën van Soest en Baarn zullen wederkeerig elkander inlichting geven, en, hoewel elk voor zich werkzaam, hare administratie zoo veel mogelijk op gelijken voet innichten, en elkander mededeelen wat zij meenen dat het algemeen welzijn zou kunnen bevorderen.

Art. 9. Wij verwachten van de Commissie iedere drie maanden Verslag van hare verrichtingen, en jaarlijks eene Algemeene Rekening van ontrangt en uitgaaf; terwijl deze stukken, gelijk alle buitengewone rapporten, voordrachten, aanvragen, enz., aan den Kolonel Du Cailan zullen worden ingezonden, die daarop Ons geïnventar zal insinnen, en aan de Commissie Onzer besluit zal bekend maken.

Art. 10. Indien er in den beezemden Commissie verschil van meening mocht ontstaan, over het recht verstand van enig artikel dezer Instructie, of over enig ander punt, dan zal dit verschil Ons bekend gemaakt, en door Ons beslist worden.

Vergaderplaats

De eerste vergadering der Commissie voor Soest had plaats op 6 Juli 1810. Waar die vergadering gehouden werd, vond ik niet aangeteekend, misschien

Fenhuise van Janke.

Fen Cartin ^{no} Protest kerk achter de pomp.

wel op het Paleis Soestdijk, of anders te huize van den Schout van Soest, den Heer G. van Steyn van Stensbroek, tegenover het Paleis.

Op 9 juli 1910 werd voor gesteld dat de Commissie, voor hare vergaderingen, een lokaal zou huren, ten huize van Jan Dijkman, landbouwer, aan het "Dootpad", bij De Felt, dat iemand mij later als de voormalige vergaderplaats der Commissie heeft aangewezen), tegen $\text{f}100.-$ jaars, wat 15 juli d.a.v. werd goedgekeurd. Op 3 juli 1920 werd besloten dat lokaal wederom te huren voor $\text{f}100.-$, mits de brandstoffen, voor de verwarming tijdens de vergaderingen, daaronder begrepen werden, waarin de eigenaar bewilligde. Nog op 19 Maart 1922 berichtte de Commissie aan den Heer van Stooff, dat zij, voor $\text{f}100.-$, gehuurd had een vertrekje voor vergaderkamer, waaronder een kelder was tot berging van aardappelen, welke huur zou loopen tot ult^e juni d.a.v. Maar in het Rapport over Juli, Augustus, en September 1924 vermeldde zij, dat hare vergaderplaats was overgebracht naar "het lokaal", waar de Gemeenteraad vergaderde, maar door dus voortaan de kamerhuur bespaard werd. Dat "lokaal" was een kamer, onder een dak met school en onderwijzers-woning. Daar bleef de Commissie vergaderen tot September 1924, toen dat "lokaal" bij de school werd aangetrokken, en de vergaderingen van der Gemeenteraad verplaatst werden naar een huis daar vlak tegenover, dat tot in 1893 Gemeente-huis was, en waarheen, met den Raad, ook de Commissie verhuisde. En zoo is het gebleven tot 3 Februari 1970, toen, op voorstel van het Raadslid G. C. Klooters, de Raad der Gemeente Soest besloot, om aan de Commissie, voor hare uitdeelingen of vergaderingen, de Raadzaal niet meer af te staan. Na dien tijd werden de vergaderingen aan de huizen der Leden gehouden, en de uitdeelingen aan de Meisjes-Handwerk-school op het Lange-Eind.

Boden.

Dit onderzoek moge nu volgen, omdat het min of meer samenhangt met wat de Raad der Gemeente Soest, op 3 Februari 1870, wel een weinig overzetter, "de Raadzal" noemde. Het was een vertaakje van misschien 6 Meter lang, 3 Meter breed, en 2 Meter hoog; en onder hetzelfde dak was de woning voor den Gemeente-Veldwachter, met zijn gezin.

Reeds in het Rapport over Januari, Februari, en Maart 1870, kwam de volgende post voor: "Een halfjaar tractement aan den Bode, f 20.-" Wie die Bode geweest is, heb ik niet geronden, doch misschien was het ook wel de Gemeente-Veldwachter, even als de Bode der Commissie, Reyer Oosterbeek, dien ik er in 1874 rond, en die dat gebouwen is tot 1870 (3), toen hij gepensionneerd werd met f 10.- 1/2 jaars. Hem volgde op Peet Hornsveld, tuinman van beroep, ook tegen een jaarlijksch tractement van f 10.-, en deze is het heden (1906) nog.

Piël Ramsvelt stierf in September 1916 en werd opgevolgd door zijn
broeder Henk.

Directeuren.

De eerste vergadering der Commissie werd gehouden op 6 Juli 1870. Zij was samen geroepen door den Kolonel de Caylar, eerste Adjudant van S. K. H. den Prins van Oranje. Hij stelde zich voor als de, door Mevrouw de Prinses van Oranje benoemde, Directeur der Commissiën van Weldadigheid voor Soest en Baarn, en overhandigde bij die gelegenheid, aan de benoemde Heeren Leden der Commissie, eene Instructie, zooals die door H. K. en R. Hoogheid, Mevrouw de Prinses van Oranje was vastgesteld, "ten einde onder de ingezetenen van dit Domein armoede te voorkomen, lediggang en bedelarij te waken, en daarentegen nijverheid en zedelijke grondbeginselen aan te kweeken." Tot dat doel schonk hij terens, als eerste jaarlijksche bijdrage, tegen quitantie, de som van f 2500.-, en verzocht dat de Commissie daarvoor, tot Mevrouw de Prinses,

16

"

eene betuiging van dankbaarheid zou richten. Hierna reuket hij de vergadering. Deze Directeur bleef in die betrekking werkzaam tot 11 October 1821, toen hij door ongesteldheid verder daarin verhinderd werd.

Hem volgde op, eerst van 13 Januari 1821 voorloopig, doch reeds op 11 October 1821 voor goed, de Adjuvant van L. K. H. de Prins van Oranje, Luitenant-Kolonel, sedert November 1826 Kolonel en Chef der Algemeene Directie van de Genie, en nog later Generaal-Majoor, D. van Hooff. Zijne betrekking tot de Commissie eindigde eerst met den dood van H. M. de Koningin-Moeder, Anna Paulovna, op 1 Maart 1865, en na dien tijd zijn er geen Directeuren meer geweest.

Leden.

Bij deze Naamlijst der Leden van de Commissie van Weldadigheid, herinner ik aan wat ik reeds reeds gezegd heb, dat ik sommigtijds bepalingen oningevuld heb moeten laten, omdat ik de bronnen tot meerdere volledigheid, niet ter mijner beschikking heb. De tijdsbepaling voor de lijst, is de dagteekening van het begin van het lidmaatschap.

16 Juni 1810

Gerit van Steyn van Stenbroeck. Hij was Mei 1813 Maire van Soest; December 1817, Schout van Soest, de Biecht, en Toffelt, welke titel later met dien van Burgemeester van Soest verzonnen werd; hij woonde tegen over het Paleis, dus eigenlijk onder Baarn. Op 6 Juli 1818 werd hij door de Commissie tot Secretaris benoemd, en op 4 Augustus 1823 tot Voorzitter. Op 1 Januari 1850 werd hij, als Burgemeester, eervol ontslagen, en eindigde zijne betrekking tot de Commissie in 1852 door vertrek naar Amersfoort; hij overleed daar 31 Maart 1857, oud 80 jaren.

" " "

Abraham Feitama. Hij woonde op het Lange-Eind, dus waarschijnlijk op Landlust, of op Deek en Daal. Op 6 Juli 1818 werd hij tot Penningmeester benoemd. Op 7 Augustus 1820 werd aande Prinses kennis gegeven van zijn overlijden, op 5 Augustus te roeren, 64 jaren oud.

"

"

"

14

10

5

6

3

- " " "Frans Pieter Offermann, Hij woonde des winters in Amsterdam, maar des zomers op Middelwijk. Hij overleed op 21 September 1822. De Heer van Hooff schreef 10 Januari 1823, dat het niet noodig was zijne plaats te vervullen. (Waarom niet?).
- " " "Petrus Attendoorn l'Allémand, Predikant sedert 23 Maart 1818. Hij vertrok naar Drummen 11 Juli 1830.
- " " "Matthaeus Johannes van Dashorst. Hij was Pas-
toor sedert 17 December 1778, en werd rustend Pas-
toor op 26 Juli 1826; hij overleed September, d.a.v.
Hij heeft nooit eene vergadering bijgewoond, doch
reeds op die van 6 Juli 1818 verscheen zijn Kape-
laan, de Heer N. A. Bos, in zijne plaats, en zoo is
het verder gegaan, tot dat de Heer Bos, op Sep-
tember 1826, naar Schoonhoren vertrok.
- 14 Aug. 1820 Hendrik Philip Baron Snoeckaert van Schauburg.
Hij was Rijks- Ontvanger, en woonde op Bleyendaal.
Tijdens de stichting der Commissie was hij zwaar
ziek. Op 10 Augustus 1820 werd hij tot Penning-
meester benoemd, en bleef dat tot aan zijn over-
lijden, op 12 November 1844.
- 10 Nov. 1826 Martineus van Dijk, Pastoor sedert 5 September
1826. Hij werd rustend Pastoor op 7 October 1839,
en vertrok naar Amersfoort.
- Aug. 1830 Dr Carel Lucius Petrus Metelerkamp, Predi-
kant sedert 29 Augustus 1830. Hij vertrok naar
Muiden op 10 November 1840.
- 1836 Johan Albert van Steyn. Hij was in 1810 te 's Gra-
venhage geboren, en werd Notaris van Soest; op 1
Januari 1851 werd hij Assistent- Rentmeester van
het Domein Soestdijk, en woonde tegenover het Paleis,
dus onder Baarn. Reeds in 1836 werd hij Secretaris, en
in 1846 ook Penningmeester der Commissie. Hij
overleed op 26 Maart 1861.
- Oct. 1839 Gerardus van Grieken, Pastoor sedert 7 October
1839. Hij werd rustend Pastoor op 10 September 1851,
en vertrok naar Amersfoort.
- 3 Mei 1841 Arnoldus Adrianus Cornelis Bonnet, Predikant se-
dent 2 Mei 1841, en Penningmeester sedert 12 November
1844. Hij werd eervol ontslagen op 2 Juni 1847, en vertrok.

14

23

10

11

12

20

7

7

- 1845 Mr George Karel Falck. Hij woonde op Landlust, en werd op 26 October 1854 Voorzitter, later ook Secretaris en Penningmeester, en bleef dat tot aan zijn eerrol ontslag op 3 Mei 1870. Hij overleed op 4 Maart 1871.
- 14 Dec. 1867 Jacobus Johannes Bos, Predikant sedert 24 October 1860, waarschijnlijk in 1860, Secretaris, doch legde die betrekking op 9 December 1872 neder, maar bleef de vergaderingen bijwonen tot 27 November 1873; toen verzocht hij hem in niets meer te moeien wat de Commissie betrof. Dat bleef zoo tot 11 Augustus 1880. Toen trad hij weder in functie, en was, ongereveeën jaar lang, eenig Lid der Commissie, en bleef, na dat jaar, Voorzitter en Penningmeester, tot 31 October 1892; toen werd hij Emeritus, en vertrok van Soest.
- 23 Jan. 1850 Pieter Gallenkamp Pels, Burgemeester. Hij overleed op 15 Maart 1869.
- 10 Sept. 1851 Dr Willem Steenhoff, Pastoor sedert 10 September 1851. Hij bedankte voor zijn lidmaatschap op 19 December 1873, doch zijne plaats bleef onvervuld tot aan zijn overlijden op 26 December 1880.
- 11 Mei 1869 Mr Pieter Marie de la Court, Burgemeester. Hij was Voorzitter en Penningmeester sedert Juni 1870, en overleed op 22 September 1872.
- 12 Juni 1870 Johan Catharinus de Normandie's Jacob, gepensionneerd Kolonel. Hij woonde onder Soest, maar zeer nabij Soestdijk. Hij werd Voorzitter op 1873, en overleed op 31 Augustus 1875.
- 20 Oct. 1871 Frans Hendrik Jozzenbeek. Hij woonde op Rustoord, en werd 1 October 1872 Penningmeester. Hij is Lid gebleven tot 12 April 1881, en vertrok toen naar Hilversum.
- 7 Oct. 1873 J^h Frans Willem Pieter Hendrik Jan Martini van Geffen, Burgemeester sedert November 1872. Hij werd Voorzitter op September 1875, en vertrok, na eerrol ontslag als Burgemeester, op 20 Januari 1881, naar Sloten.
- Maart 1881 Mr Constant Jacob Willem Loten van Doelen Grothe, Burgemeester sedert 11 Maart 1881. Hij werd op 1881 Secretaris, en Voorzitter en Penningmeester op 1 November 1892.
- 7 Sept. 1881 Cornelis Adriaan Elizer van den Honert. Hij woonde op Still-Groen, (vroeger Landlust), en vertrok op 27 Januari 1883

2 51

H. H. Pulleritz, Botanist Dept
Meyersden
det. Mansfield

1